

INTERFAOL TA'LIM VA UNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Shukurova Nozima Raximjanovna

EMU universiteti Kimyo fanlari kafedrası katta o'qituvchisi
(nozi_1985@mail.ru)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19553886>

Bugungi tezkor zamonda ta'lim samaradorligini oshirishning eng maqbul yo'li – mashg'ulotlarni interfaol metodlar yordamida tashkil etish, deb qaralmoqda. Xo'sh, interfaol metodlarning o'zi nima? Ular qanday didaktik imkoniyatlarga ega? Ta'lim jarayonida interfaol metodlarning o'rinli, maqsadga muvofiq qo'llanilishi qanday samarlarni kafolatlaydi? Quyida ana shu savollarga javob berishga harakat qilamiz.

Yuqoridagi savollarga javob topishda dastlabki eng to'g'ri qadam tayanch tushuncha – «interfaol» atamasining lug'aviy ma'nosi bilan tanishishdir.

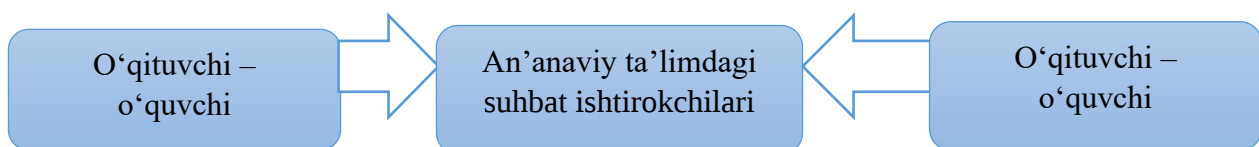
«**Interfaol**» tushunchasi ingliz tilidagi «interact»(rus tilida «interaktiv») so'zidan olingan bo'lib, lug'aviy nuqtai nazardan «inter» – o'zaro, ikki taraflama, «act» – harakat qilmoq, ish ko'rmoq kabi ma'nolarni anglatadi

Interfaol ta'lim – ta'lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko'nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lida birgalikda, o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etishga asoslanuvchi ta'lim

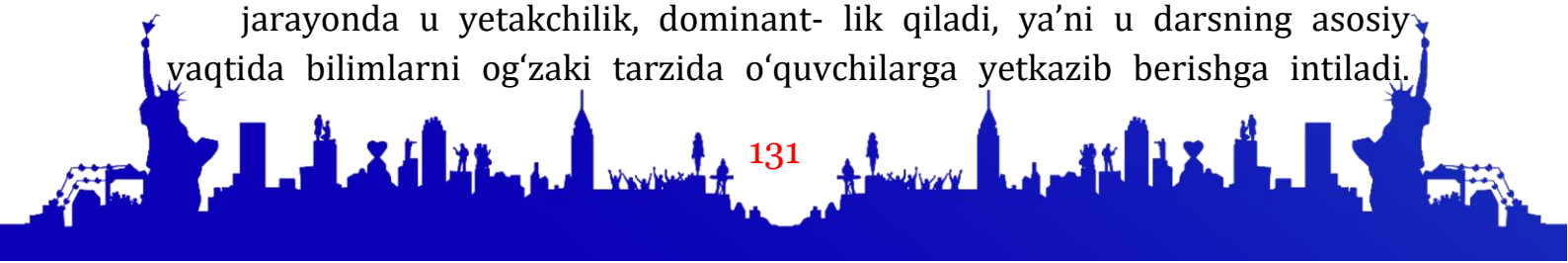
Interfaollik – ta'lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko'nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lida birgalikda, o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etish layoqatiga egaliklari

Mantiqiy nuqtai nazardan interfaollik, eng avvalo, ijtimoiy sub'ektlarning suhbat (dialog), o'zaro hamkorlikka asoslangan harakat, faoliyatni olib borishlarini ifodalaydi.

Ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan har bir mutaxassis yaxshi biladiki, an'anaviy ta'lim ham suhbat (dialog)ga asoslangan va bu suhbat quyidagi o'zaro munosabatlar shakllarida tashkil etiladi:

An'anaviy ta'limda ham tabiiy ravishda suhbat asosini axborot tashkil etadi. Ammo axborot uzatishning asosiy manbai o'qituvchining tajribasi bo'lib, bu jarayonda u yetakchilik, dominant-lik qiladi, ya'ni u darsning asosiy vaqtida bilimlarni og'zaki tarzida o'quvchilarga yetkazib berishga intiladi.

Faollik ko'rsatish o'qituvchigagina xos bo'lib, o'quvchilar bu vaziyatda sust tinglovchi bo'lib qoladi. Ularning asosiy vazifasi o'qituvchini tinglash, zarur o'rinlarda yozish, savollar bilan murojaat qilinganida javob qaytarish, kam holatlarda (ruxsat etilganidagina) so'zlashdan iboratdir.

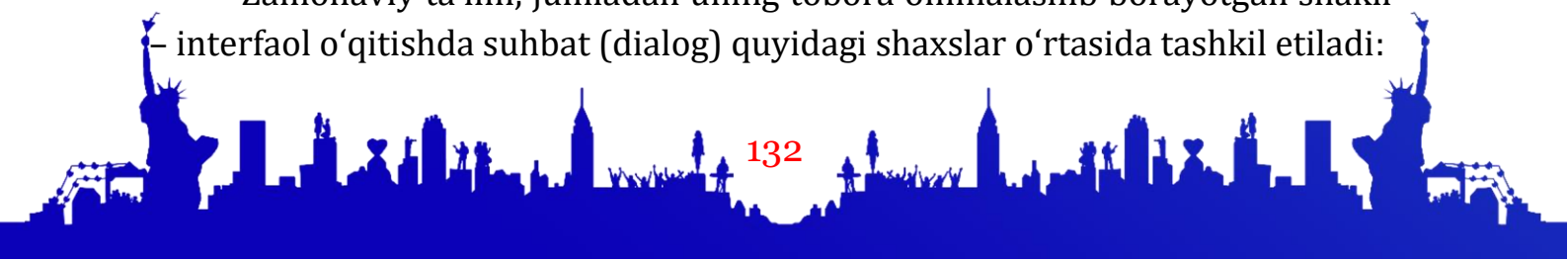
An'anaviy ta'limdagi bir tomonlamalik oliy ta'lim tizimi- dagi faqat ma'ruza mashg'ulotlarida emas, seminar darslarida ham ustuvorlik qiladi. Unga ko'ra, «etkazib beruvchi» roliga endi o'qituvchi emas, balki o'quvchi namoyon bo'ladi. O'quvchi, asosan, o'zi o'zlashtirgan bilimlarni namoyish etadi, o'qituvchi esa uning fikrlarini tinglaydi, zarur o'rinlarda savollar bilan murojaat qiladi. O'quvchilar guruhi (jamoasi) bu vaziyatda butunlay sust ishtirokchi, tinglovchi bo'lib qoladi. Bir qarashda o'quvchi yoki o'qituvchi tomonidan uzatilayotgan axborotlarning qabul qilinishi o'quvchilar guruhi (jamoasi) uchun bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatini yaratayotgandek taassurot uyg'otadi. Biroq, psixologik tadqiqotlar natijalarining ko'rsatishicha, bu tarzda qabul qilingan bilimlar juda tez unutiladi. Xususan, amerikalik psixolog olimlar R.Karnikau va F.Makelrouning o'rganishlariga ko'ra, shaxsning tabiiy fiziologik-psixologik imkoniyatlari muayyan shakllarda o'zlashtirilgan bilimlarni turli darajada saqlab qolish imkonini beradi. Ya'ni: shaxs manbani o'zi o'qiganida 10 %; ma'lumotni eshitganida 20 %; sodir bo'lgan voqea, hodisa yoki jarayonni ko'rganida 30 %; sodir bo'lgan voqea,

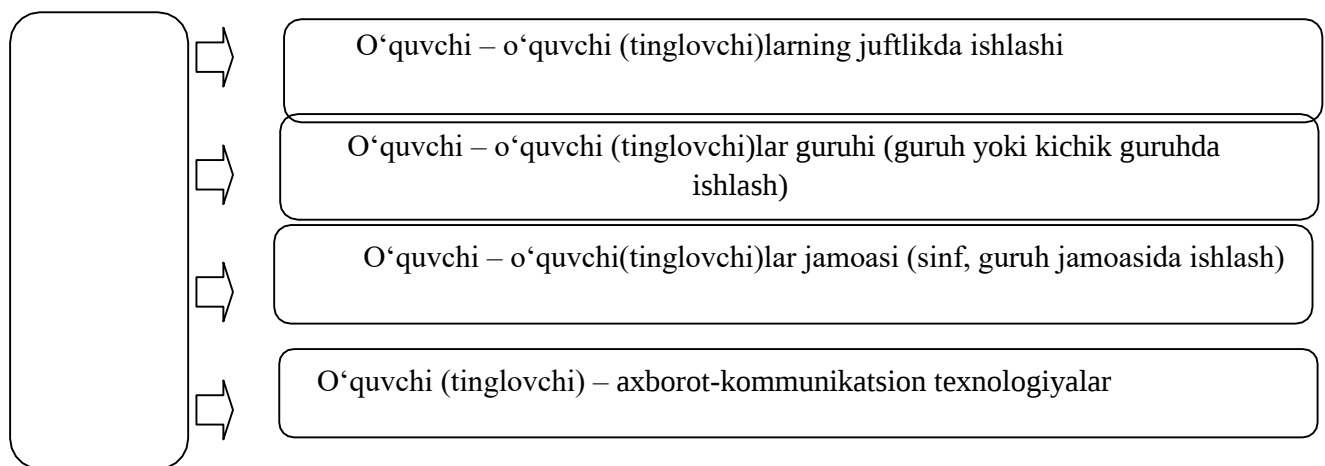
hodisa yoki jarayonni ko'rib, ular to'g'risidagi ma'lumotlarni eshitganida 50 %; ma'lumotlarni o'zi uzatganida (so'zlaganida, bilimlarini namoyish etganida) 80 %; o'zlashtirilgan bilimlarni o'z faoliyatiga tatbiq etganida 90 % hajmdagi ma'lumotlarni yodda saqlash imkoniyatiga ega ekan.

An'anaviy ta'lim berishdan farqli o'laroq, interfaol o'qitish «ta'lim jarayonining asosiy ishtirokchilari – o'qituvchi va o'quvchilar guruhi o'rtasida yuzaga keladigan hamkorlik, qizg'in bahs-munozara, o'zaro fikr almashish imkoniyatiga egalik asosida tashkil etiladi, ularda erkin fikrlash, shaxsiy qarashlarini ikkilanmay bayon etish, muammoli vaziyatlarda yechimlarni birgalikda izlash, o'quv materiallarini o'zlashtirishda o'quvchilarning o'zaro yaqinliklarini

yuzaga keltirish, «o'qituvchi – o'quvchi – o'quvchilar guruhi»ning o'zaro bir-birlarini hurmat qilishlari, tushunishlari va qo'llab- quvvat- lashlari, samimiy munosabatda bo'lishlari, ruhiy birlikka erishish- lari kabilar bilan tavsiflanadi».

Zamonaviy ta'lim, jumladan uning tobora ommalashib borayotgan shakli – interfaol o'qitishda suhbat (dialog) quyidagi shaxslar o'rtasida tashkil etiladi:

Interfaol ta'lim, o'z mohiyatiga ko'ra, suhbatning «o'quvchi (tinglovchi) – axborot-kommunikatsion texnologiyalar» shaklida tashkil etilishi o'quvchi (tinglovchi)lar tomonidan mustaqil ravishda yoki o'qituvchi rahbarligida axborot texnologiyalari yordamida bilim, ko'nikma, malakalar o'zlashtirilishini anglatadi.

